

דברי יונה

גליון צ"ד (שנה ה) תש"פ

מבאר תורתו של
מרן הגה"צ

רבי יונה הלוי

פארסט זצ"ל

בעהמח"ס דברי יונה
וראש ישיבת ד'נייטרא

דברי יונה על פרשת ואתחנן-נחמו

יצאו יחד מארץ מצרים, והלכו במדבר בארץ לא זרועה במשך ארבעים שנה, ולא היה להם רק מה שלקחו עמם מארץ מצרים, וא"כ איך זה היה שלחלק מן השבטים יהיה להם מקנה רב יותר מלשאר השבטים, אלא ודאי שכל זה הוא חלק מן ההשגחה העליונה, שהקב"ה רצה שעבר הירדן המזרחי יהיה חלק מארץ ישראל, ולכן נגרם שיהיה לחלק מן השבטים מקנה רב יותר מלשאר השבטים, וההשתנות הזו שאינו לפי דרך הטבע, זה מה שגרם להם שייבקשו נחלתם בעבר הירדן המזרחי, ואכן הסכימו מן השמים לתת להם נחלה שם, והבין משה רבינו ע"ה, שכל ההשתלשלות הזו מראה שהקב"ה רצה שעבר הירדן המזרחי יהיה חלק מארץ ישראל ממש, למרות שזה אינו בתוך הגבולות המבוארות בתורה, אבל הקב"ה ניהל כך שזה יקבל קדושת ארץ ישראל, ולא שזה ישאר בחוץ לארץ, וכמו סוריא שכבשוה אחר כך ונחשב כיבוש יחיד (גיטין מז.), אלא שהקב"ה הנחילה מתחילה לחלק מן השבטים, כדי שזה יהיה ממש חלק מארץ ישראל.

והכלי חמדה בפרשתו מביא בזה אריכות, שיש פלוגתא גדולה בדין עבר הירדן המזרחי, אם יש לזה קדושת ארץ ישראל, כגון אם אפשר להביא עומר מתבואה הגדילה שם, שהרי מחוץ לארץ לא היה אפשר להביא את העומר, אבל מעבר הירדן המזרחי יש בזה כמה שיטות, וכן קדושת ארץ ישראל, כגון מה שאמרו חז"ל (כלים פ"א מ"ו) עשר קדושות הן, וארץ ישראל קדושה מכל הארצות, האם זה כולל את עבר הירדן המזרחי שהיא חלק מן הארץ לגבי הקדושה, או שמא היא בחוץ לארץ, והאחרונים דנו בזה ומביאים ראיות לכאן ולכאן.

והשבתי בעז"ה, והנה נאמר ביעקב אבינו ע"ה (בראשית כח יא) וישכב במקום ההוא, ושם התגלה אליו הקב"ה ואמר לו (שם יג) הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך. ופירש"י קיפל הקב"ה כל ארץ ישראל תחתיו, רמז לו שתהא נוחה ליכבש לבניו כד' אמות. והנה בודאי אין הכוונה כפשוטו, שהרי אם כל הארץ נתקפלה למטה ממשכבו של יעקב איך היה לארץ קיום, ואנשים שהיו בכל ארץ כנען לא נמחצו שם למות, אלא הכוונה בזה הוא, שכל חלק מארץ ישראל יש לו שורש ואחיה באיזה דבר, ואמנם הארץ הגשמי של ארץ ישראל נשאר כמו שהיה מתחלה, אבל השורש הרוחני של הארץ, זה מה שקיבץ הקב"ה ונתנו מתחת למשכבו של יעקב, ונמצא שהיה באמת כאילו הוא שוכב על כל הארץ, כי החלק הרוחני של הארץ, השורש של הארץ, זה מה שהיה מתחת למשכבו, וזהו מה שהקב"ה הבטיח ליעקב אבינו, הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך, ואין הכוונה רק שהארץ הגשמי הפשוט אתן לך ולזרעך, אלא מה שאתה שוכב עליה, היינו החלק הרוחני והאחיה בשורש הארץ הזאת, זה מה שיהיה שייך לזרעך, כי הארץ הזאת מעצם טבעה מחוברת לשורש בני ישראל.

והנה בני גד ובני ראובן וחצי שבט מנשה, קרה להם איזה מקרה למעלה

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר וגו' ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה.

ופירש"י בעת ההוא, לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דמית שמא הותר הנדר. שונשבע לו הקב"ה למרע"ה שלא יכנס לארץ ישראל, אבל כיון שראה שכבר כבש ארץ סיחון ועוג, חשב שמא עכשיו כבר יוכל להכנס גם לארץ ישראל, ולכן התפלל והתחנן אל ה' בעת ההיא דייקא, אבל הקב"ה אמר לו אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, ואמרו חז"ל (דב"ר פ"א ס"י) שמושה רבינו הפציר והתפלל כל כל תפלות, כמספר ואתחנן, והיינו תקט"ז תפלות, חמש מאות וחמש עשרה, ואם היה משה רבינו מתפלל עוד תפלה אחת נוספת, היה נענה, אבל הקב"ה ידע מזה, ולכן אמר לו אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, ואמרו חז"ל שהקב"ה אמר לו שלא יתפלל יותר, כדי שלא יאמרו התלמיד כמה סרבן והרב כמה קשה.

וכל הענין הזה צריך ביאור, דהרי עד עכשיו כבר התפלל משה רבינו ע"ה כל כך הרבה תפלות, ובכל זאת לא נענה, וכל זה לא היה סיבה לומר כמה קשה הרב וכמה סרבן התלמיד, ודוקא בשביל תפלה אחת נוספת היו אומרים כן, ובפרט אחרי שאם היה מתפלל עוד תפלה אחת היה נענה מיד, ובטלה הטענה הנ"ל, ומדוע באמת הוא כן שעוד תפלה אחת היתה עוזרת מה שלא עזרו כל התפלות עד עכשיו.

והנה ארץ סיחון ועוג הוא עבר הירדן, שמצד אחד אינו חלק מארץ ישראל לפי הגבולות המפורטות בתורה, דשם נאמר (במדבר לד יב) שהירדן הוא הגבול המזרחי של ארץ ישראל, ועבר הירדן הוא כבר מחוץ לארץ, אבל בכל זאת גם ארץ סיחון ועוג נחשב כחלק מן הארץ שהקב"ה הנחיל לבני ישראל, דהיינו לבני גד ולבני ראובן שהם ירשו נחלתם מעבר הירדן מזרחה בארץ סיחון ועוג, וכתב המהר"ל בגור אריה בפרשתו שלכן סבר משה שזה היה גם כן בכלל השבועה שלא יביא את ישראל אל הארץ אשר נשבע לאבותינו, שבאמת הרי נתנו הקב"ה לאברהם אבינו כש"כ רש"י אצל (דברים ג יג) ההוא יקרא ארץ רפאים, ומה שבא משה אל ארץ סיחון ועוג אע"ג שגם היא בכלל הארץ אשר נתן הקב"ה לאברהם, היינו טעמא משום שעדיין לא שאלו בני גד ובני ראובן הארץ לחלקם, ואם לא בקשוהו לא היו יורשים אותו וכמ"ש הרמב"ן (פ' חקת), אלא היתה הארץ נשארת חריבה מאין יושב, והיו מניחין אותו כך והולכין להם, עיי"ש. והטעם שבקשוהו נאמר בתורה (במדבר לב א) ומקנה רב היה לבני גד ולבני ראובן וגו'. והארץ הזאת היא ארץ מקנה כמש"כ א"כ"כ (שם ד) הארץ וגו' ארץ מקנה הוא. ולכן רצו לנחול נחלתם בארץ זו, ועל ידי זה קבלו ישראל גם את עבר הירדן המזרחי.

ובאמת כל הענין הזה צריך ביאור, מדוע באמת היה לשבט גד וראובן ולחצי שבט מנשה יותר בהמות ממה שהיה לשבטים האחרים, הרי כל בני ישראל

מדריך הטבע, שנולדו להם יותר מקנה ממה שהיה לשאר השבטים, והם הבינו שמה שקרה להם דבר מיוחד זה, אין זה דבר טבעי שהבהמות שלהם מתרבים יותר, אלא הבינו מזה ששורש נשמתם שייך לעבר הירדן המזרחי ארץ סיחון ועוג, מכיון ששם הוא מקום מרעה, ולעבדיך מקנה, בודאי הם שייכים לשורש הארץ הזאת, נמצא דכל כוונתם היתה טהורה, ולא היה כאן שום חשבון גשמי, אלא הם רצו לעשות רצון ה', ואמרו חלוצים נעבור למלחמה, ונעבור עוד לפני שאר ישראל, ונלחם ונכבוש ארץ שבעה עממים שהוא בעבר הירדן המערבי, אלא מה, כיון שאצלם קרה איזה דבר מיוחד, שנולדו יותר בהמות מבשאר ישראל, הם הבינו מזה כמש"כ (במדבר לב ט) כי באה נחלתנו אלינו. פירוש שהנחלה בא אלינו, השורש והקדושה של חלק הארץ הזה שייך לנו, ואמנם מתחלה היה צריך להיות שכל "ב שבטי קה ינחלו בתוך ארץ שבעה עממים, אבל כיון שהקב"ה שינה את הטבע, זה מראה לנו שחלקם בארץ ישראל הועתק למקום זה, ומעתה שם הוא מקום הקדושה של הארץ השייך להם, והם השתוקקו לקדושת ארץ ישראל השייך להם, ולא לענין גשמי של מקנה.

ובזה מובן עוד יותר החשבון של מרע"ה שחשב שאמנם מתחלה היה אסור לו להכנס לארץ ישראל, אבל כיון שמעתה נשתנה הדבר, וארץ סיחון ועוג קיבל קדושה, על ידי השבטים שהיה להם סימן מן השמים לדרוש את הארץ הזאת, ואמנם הם קיבלוה במאמר ה', ממילא זה עורר אותו לחשוב שמא מעתה גם אני אוכל לדרוש ולהתחנן מאת ה', שאני רוצה להכנס לארץ ישראל, ועל ידי זה אוכל להתחבר עם חלק הארץ השייך לשורש נשמותי, ולכן התחיל להתפלל בעת ההוא דיקא אחר שכבש ארץ סיחון ועוג, אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן.

מצינו בגמ' (סוטה יד.) דרש רבי שמלאי מפני מה נתאווה משה רבינו ליכנס לארץ ישראל, וכי לאכול מפריה הוא צריך או לשבוע מטובה הוא צריך, אלא כך אמר משה הרבה מצות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בא"י, אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי, ובאמת נקודה זו אפשר להבין היטב, שהרי משה רבינו ע"ה הוא נתן תורה ל' לבני ישראל, והוא למד עמהם כל התורה והמצוות, וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל, הוא בודאי ידע להעריך גודל ערך כל מצוה ומצוה, יותר מכל איש אשר על פני האדמה, ובודאי קיים בתכלית השלימות את כל המצוות שהיה יכול, ואפילו בעבר הירדן ארץ סיחון ועוג, כבר קיים את המצוה של עשיית ערי מקלט, והרגיש משה רבינו, שרק דבר אחד עדיין חסר לו, שלא היה יכול לקיימו עד עכשיו, והוא המצוות התלויות בארץ, שהם נמנעו ממנו על ידי שלא היה בארץ ישראל, ולכן השתוקק בהשתקקות עזה ועצומה להכנס לשם, כדי שיוכל לקיים גם מצוות אלו.

והנה הערך והחשיבות של כל מצוה ומצוה הוא למעלה מהשגתנו, ואין אנו יודעים עד היכן מתן שכרן של מצוות, אבל אנו יודעים שחלק מן החשיבות של המצוה הוא כמה יש מזה בעולם, כי כמו להבדיל בכל דבר גשמי ויקרו וזולו נקבעים לפי המספר כמה שיש מזה בעולם, שכמה שיש פחות מזה הוא נעשה יותר יקר, כן הוא להבדיל גם בענין המצוות, שכמה שיש מזה פחות בעולם, הוא נעשה יותר ויותר יקר וחשוב לגבי הקב"ה, לעומת המצוות האחרות שיש לו להקב"ה הרבה מזה בעולם, כמו בזמן שבית המקדש היה קיים, היו הרבה מצוות שרק הכהן גדול היה יכול לקיים, ולא בכל ימות השנה, אלא אך ורק ביום הכפורים, וידע הכה"ג היטב שאם הוא לא יקיים את המצוות האלו כדבעי, לא יהיה מי שישלים את העבודה החסרה, עד לשנה האחרת שאז יקיימו את המצוות האלו מחדש, אבל עכ"פ המצוות האלו היו יקרות וחשובות עד מאד, מחמת נדירותם ומיעוטם בעולם.

וזהו מה שאמר הקב"ה למשה רבינו, הרי אתה מתאווה ומתשוקק להכנס לארץ ישראל, והרי אין זה מחמת שאתה רוצה לאכול מפריה, אלא כי אתה רוצה לקיים עוד מצוות, שאתה משתוקק לקיים את המצוות התלויות בארץ, לכן אני אומר לך, אני אתן לך מצוה אחרת מיוחדת ביותר, מצוה יקר המציאות ביותר שיש בעולם, כי אף אחד לפניך ואחרת לא יקיים את המצוה הזאת רק אתה, וכל כמה זמן שהעולם יעמוד, לא יוכל איש לבוא ולקיים את המצוה הזאת פעם נוספת, ולכן אתה צריך לשמוח בכך, ומה היא המצוה הזאת, אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, הקב"ה הוסיף לו איסור בל תוסיף חדש, שרק משה רבינו ע"ה יוכל לקיים אותו ורק עכשיו, וזה הוא גודל מעלת המצוה, וממילא מתורץ הקושיא של הרב כמה קשה והתלמיד כמה סרבן, כי מעתה לא יאמרו כן, שהרי קיבל מהקב"ה דבר יותר חשוב, שהרי הוא רצה להכנס לארץ ישראל רק כדי שיוכל לקיים מצוות, והשיב לו הקב"ה, נתתי לך מצוה כזו, שאף אחד בעולם לא יוכל לעשות רק אתה, ובוה נתמלא השתוקקותו של משה רבינו ע"ה, ואז הפסיק להתפלל להקב"ה, כי נתמלאה רצונו וחשקו.

בשבוע שעבר הזמינו לכאן גדול בתורה ה"ה הגר"ש טויבנפעלד שליט"א [צ"ל] לשאת דברים, אינני יודע כמה אתם מכירים את היהודי הזה, אבל היו צריכים להשתוקק לשמוע כל מלה שיוצאה מפיו, הראש של היהודי הזה מונח רק בתורה, ועוד תורה ועוד תורה, ולכן ביקשתי ממנו שיבוא לכאן, אם כי אינני יודע עד כמה אתם יכולים להיות כמותו, אבל עכ"פ בודאי שזה צריך להביא השתוקקות, זה היה צריך להביא את החבור שיחשוב לעצמו, גם אני הייתי רוצה בכך, גם אני רוצה להיות מונח בלימוד, שלא יהיה איכפת לי כלום מכל מה שיש בעולם, רק זה יהיה דאגתי הלימוד וההתעלות בתורה.

זה הוא אחד מן הנקודות שאפשר ללמוד מיהודי כזה, שצריך להגיע לאיזה נגיעה של היהודי הזה להיות מונח בלימוד, הרי אנו כל כך מגושמים ורחוקים מזה, שאם יחסר לנו איזה דבר קטן, כבר לא נוכל ללמוד כראוי, כשנדרשים אנו קצת לענות את הגוף, נרגיש שזה כבר יותר מדי קשה, וכל כך למה כי מונחים אנו בגשמיות, והתורה היא ההיפוך מזה, רוחניות הוא ההיפוך מגשמיות, הצדיקים הקודמים והגאונים מדורות הקודמים חיו באופן כזה, הם הבינו שרוחניות וגשמיות הם תרתי דסתרי, ולכן הם עשו בפועל שיהיה להם נסיונות וקשיים בגשמיות, הם עינו את עצמם, כדי להתרחק ולהתעלות מן הגשמיות, וזה לא שהיה להם בכלל גשמיות, כי איזה דברים כבר היה להם בעולם, אבל בכל זאת הם ראו צורך להתעלות עוד יותר, ולהתרחק מגשמיות כמטחוי קשת.

משה רבינו ע"ה כשרצה להכנס לארץ ישראל, וכמ"ש חז"ל שטעם הדבר היה כדי לקיים מצות התלויות בארץ, אין זה כמו שאנו מסתכלים על זה לכאורה, שמשה רבינו חשב שיש לו שק מלא עם מצוות, והוא רוצה למלאות אותו עם עוד כמה מצוות שעוד חסרים לו, והם המצוות התלויות בארץ, לא כן, אלא משה רבינו הרגיש שאין לו עוד כלום, הוא רוצה לקיים מצוה ולעשות רצונו ית, ולכן השתוקק להכנס לארץ ישראל ולקיים מצוות התלויות בארץ, כי כל המצוות שכבר היו לו היו נחשבים בעיניו למעט, מחמת גודל השתוקקותו לעשות עוד ועוד רצון ה', ואמנם שאיפתו גרמה לו שקיבל מצוה מיוחדת של אל תוסף דבר וגו' וכנ"ל, שרק הוא יוכל לקיימה.

כתיב בשיר השירים (ב ה) סמכוני באשישות רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני. ויש לפרש בדרך רמז הכוונה באשישות לשון רבים, בהקדם מה שפירשו כמה צדיקים (שם משמואל שבת חוה"מ"ס) במה דמצינו (עירובין סג.) לגבי המזבח, שאף על פי שהיתה אש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט. פירוש שבבית ראשון היה נס שהיה יורד אש מגבוה על המזבח, אבל בכל זאת לא היה אפשר להסתפק בכך, אלא היה צריך להוסיף אש משל הדיוט שהאדם עושה, ופירשו הכוונה והענין בזה, שזה מרמז על עבודת כל יהודי כלפי בוראו, דאמנם אש יורדת מגבוה, שהקב"ה שולח התעוררות, ונותן לו כח והשפעה לעבוד אותו עבודת הקודש, אבל מכל מקום אין די בכך, אלא מצוה להביא מן ההדיוט, שכל אדם צריך להוסיף אש להבת שלהבת משלו, שהוא יתעורר בעצמו לעבודת ה', ולא להסתפק באש היורדת אליו מגבוה, הקב"ה מעורר קצת כדי שיוכל האדם להמשיך בעבודתו, אבל אצל להסתפק במה שהקב"ה נותן לו, אלא צריך להוסיף משלו, ואז יהיה שכרו משמים, שיהיה לו עוד אש ושלחבת קודש לעבודת ה', וזהו שאמר סמכוני באשישות, הוא לשון רבים של אש, שני אש, מרמז על אש מן ההדיוט ואש מן השמים, שביחד עם שני אשות צריך לעבוד את ה'.

כמו כן י"ל עוד בענין בית המקדש שבעו"ה נחרב והיא למאכולת אש, היא נשרפה על ידי אש, והיא תבנה באש, ומחכים אנו שהקב"ה ישלל היכלו לעתיד לבא, ויבנה בית המקדש של אש שתרד מן השמים, וגם על זה מרמז הפסוק, סמכוני באשישות, שהקב"ה יקבץ ויסלק את האש שהחריב את בית המקדש, ובמקום הזה יהיה האש שיבנה את בית המקדש במהרה בימינו, והיינו אשישות לשון רבים, אש החורבן ואש הבנין.

רציני לדבר קצת כדבר איש אל רעהו מה שנוגע להלכה למעשה, כמובן שכדי שיהיה לבחור קנין בתורה, הוא צריך להתייגע בלימוד, ובלא יגיעה אי אפשר לקנות חלק בתורה באמת, וכמו שכבר אמרתי, שכל גדולי ישראל גדלו והצליחו רק באופן של יגיעה, והם חיפשו לעצמם אופנים איך להגיע לידי יגיעה, ורק בכך הצליחו בתורה, אינני יודע אם כל בחור יכול לגדול להיות רב האי גאון, זה היה רק אחד, וכן רב סעדיה גאון היה רק אחד, וגם לא כל אחד יכול להיות מגדולי התלמידים חכמים שבדור, אבל כל אחד של קנין וחלק בתורה, והוא צריך לקנות את חלקו ושלא לזלזל בו, וכדי לקנותו הוא צריך להתייגע בתורה, ומסופר שפעם כיבד הרה"ק בעל דברי חיים מצאנז זי"ע לתלמיד חכם אחד, ונענה אותו אדם הרי איתא בירושלמי

מונעת מן האדם כל מיני דאגות, כענין שאמרו חז"ל (עירובין נד.) חש בראשו יעסוק בתורה, חש בכל גופו יעסוק בתורה, התורה היא רפואה לכל, והיינו דוקא בכי שלומד באופן כזה, שמתדבק להתורה הקדושה ולנותן התורה, והוא לומד ביגיעה וקונה חלק בתורה.

אמרו חז"ל (עבודה זרה כ:): שהמלאך המות מתגלה לו להאדם בשעת פטירתו כשהוא מלא עינים, ויש לפרש הרמז בזה, שבמשך חיי האדם על העולם, תמיד מסתכלים על החיים בעינים אחרות, כשהוא בחור צעיר בישיבה, הוא רוצה להיות בחור טוב וכדומה, אחר כך הוא רוצה שלום בית ופרנסה וכדומה, מי שהוא מגושם יש לו התאוות שהוא מבקש בכל תקופה מימי חייו, ככל שמתבגרים מגיע יצר הרע אחר וענין אחר של הנאות, אם זה תאוות של אכילה ושינה וכדומה, וכל התירוצים האלו נותנים לו סיבה מדוע אינו לומד תורה ביגיעה, כל פעם עם תירוץ אחר, בעינים אחרות, כי כל פעם הוא מסתכל באופן אחר על החיים, וזה הוא שיבוש גדול באמת, אבל ביום פטירתו כשמלאך המות בא ליקח את נשמתו, אז הוא כבר רואה את כל האמת, לכן מתגלה מלאך המות אל האדם כשהוא מלא עינים, היינו כל העינים שבהם ראה האדם את העולם, כדי להראות לו שכל האופנים שבהם ראה את העולם, הכל היה בשיבוש, ואשרי האיש שלא נתן להיצר הרע להסיתו, והסתכל על החיים בעינים הנכונות.

אתם הרי בכל זאת בחורים שחיים בעולם רוחני בעולם של תורה, ודורשים מכם קצת חשקת התורה, ושנאהבו ותרצו ללמוד, דורשים מכם שלא תרצו לחטוא, שתהוהו על הפה, כל אחד יש לו החבילה שלו מה שהוא צריך לתקן, וכנ"ל אחד מן הדברים העיקרים להצליח בתורה הוא להפרש מגשמייות, מתענוגי עולם הזה ומענינים גופניים, לא להיות שקוע בגשמייות, אמנם צריך לאכול ולישן וכדומה, אבל אין צריך להיות מונח בזה ולהתדבק לזה, באמריקא המנהג הוא שצריכים להנות מכל דבר שיש, וצריכים את כל התענוגים, אבל יהודי אין דרכו בכך.

הרה"ק המקיף מקאזניץ ז"ע פירש פעם בדרך אגדה על מה שאמרו (אבות פ"א מ"ז) ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה. היינו שהאדם שותק, זה הוא הדבר הטוב ביותר להגוף, אבל הוא ז"ל פירש, שהגוף הוא התיק, הנרתיק של הנשמה, ולא מצאתי להגוף יותר טוב מדבר זה, שתיק"ה, שהוא התיק של הנשמה, אבל חוץ מזה אין שום ערך ומעלה להגוף, הגוף הוא רק כדי להחזיק את הנשמה, כי אחרת לא היה שייך שהנשמה תהיה בעולם, היא צריכה נרתיק שיחזיק אותה, רעיון זה צריך ללוות כל בחור, אמנם כל יהודי צריך לדעת שהגוף הוא הנרתיק של הנשמה, אבל כשיהודי כבר טרוד בפרנסה ובשאר צרכי הבית, הוא כבר במצב כזה שקשה לו מאוד להתרגל למוחשבה זו שהגוף הוא רק נרתיק להנשמה, כי הוא עסוק בעניני העולם ובעניני הגוף, אבל עכשיו כשיש לבחור זכיה להיות בישיבה, במקום של יראת שמים תורה ותפלה, הרי העיקר בישיבה הוא רוחניות, ולכן עכשיו הוא הזמן להתרגל לזה, להתפלל כמו שיהודי צריך להתפלל, ללמוד כמו שיהודי צריך ללמוד, ולחיות עם המוחשבה שהעיקר הוא העולם הבא, ושהגוף הוא רק הנרתיק של הנשמה, ולכן מה יהיה לי מזה שאפטם את גופי בהנאות גשמייות, הרי בסוף זה יבוא בקבר ולא ישאר ממנו זכר.

התמדת התורה בישיבה צריכה חיזוק, אני זוכר זמנים כאלו בישיבה, שאפילו בהפסקת צהריים היו הרבה בחורים יושבים בבית המדרש ולמדו, והיום קשה לראות את זה, צריך להתאמץ לזה ולהתייגע, להביא קרבן, הרי אתם הולכים להעמיד דורות, ואתם רוצים זכות שתהיה לכם סייעתא דשמיא, וכל התאמצות שלכם עכשיו נמדד, והתורה והתפלות שלכם יתקבלו לרצון ולנחת רוח לפני אדון כל.

בהפטורת השבוע נחמו נחמו עמי יאמר אליכם וגו' כי לקחה מיד ה' כפלים ככל חטאותיה וגו'.

וארז"ל [איכ"ר א נז] חטאו בכפלים שנאמר [איכה א ח] חטא חטא ירושלים, ולקו בכפלים שנאמר [ישע"י מב] כי לקחה מיד ה' כפלים וגו' ויל"ד דאם חוטאים שני פעמים אין זאת חטא בכפלים, אלא חטא שחטא שני פעמים, וכן העונש אינו בכפלים אלא עונש על כל חטא, ומהו הענין של כפליים. וגם צ"ב הענין של נחמה בכפליים.

וראיתי בספר ערבי נחל בפרשתן שמביא תחילה ענין נחמד בביאור הפסוק נחמו וגו' יאמר אליכם, דהנה בהפטורה לשבת חזון [ישע"י א כ] ואם תמאנו ומריתם וגו' כי פי ה' דיבר, והנה פי ה' רומז על רחמים גמורים, ודיבור הוא לשון קשה, ונרמז בזה משארז"ל [בר"ר לג ג] צדיקים מהפכין מדת הדין

(שביעית פ"י ה"ג) שאם אדם יודע רק מסכת אחת, ומכבדים אותו ביותר לפי שסוברים שיודע שני מסכתות, חייב הוא לומר לפניו האמת, וא"כ רצוני לגלות שאיני יודע יותר ממאתים דפים גפ"ת, ואיני ראוי לכבוד זה, ואמר לו הרה"ק מצאנו, וכי יודע אתה כמה כבוד מגיע עבור ידיעת מאתיים דפים גפ"ת.

אם מכניסים את החשק והרצון בתורה, ולא רק בזמנים שנוח לו ללמוד הוא לומד, אלא גם בזמנים שהוא מרגיש שקשה לו, ואפילו שאינו יכול ללמוד עכשיו, ובכל זאת הוא מתאמץ ולומד תורה ביגיעה ובחשק, אז יעזרו לו מן השמים, אם מביא איש מן ההדיוט, ישלחו לו איש מגובה בכפלי כפליים, וישפיעו לו שפע של הצלחה, כגון שימצא חברותא טוב וכדומה, והכל על ידי ההתעוררות שהוא התחיל כאן להתאמץ בתורה, הרבה אנשים זכו לקנין גדול בתורה רק על ידי שהתייגעו בתורה, אבל אסור לאדם למעט בערך עצמו, ולחשוב שהוא אינו מסוגל לכך, ושטמנו אין דורשים זאת, זו היא טעות חמורה, וזו הנקודה שאתם צריכים לקנות, וממילא זה ימנע את הייאוש והשברון לב, שלפעמים הם דברים המעכבים מלימוד התורה, ומונעים מהתורה שלא יכנס להאדם.

צריכים לדעת שכל בחור בבית המדרש יכול להתחיל בכל זמן לעסוק בתורה ובתפלה כראוי, ולא יחשוב לעצמו רבנו של עולם הרי כבר עבר כל כך הרבה זמן, יום ראשון כבר עבר בלא כלום, אז ממילא יום שני לא יהיה יותר טוב, וכל כך הרבה תפלות כבר התפללתי שלא כהוגן, ממילא תפילתי כבר לא תשונה לעולם, הרי כל אדם כשהוא שופך את לבו להקב"ה בתפלה זהו בערב יום הכפורים, הוא מדברים קצת דברים אמיתיים מעומק הלב, הרי הוא מרגיש קרבת ה', הוא מרגיש יותר נעלה ויותר רוחני, וההרגשות האלו יכול להיות לו גם באמצע השנה, רק שהוא צריך לפתוח את זה, אין צריך לחכות במשך כל השנה, עד שייצבור הר שלם של עבירות, ובסוף יבקש מחילה על הכל ביום הכפורים, הרי ימי התשובה ממשמשים ובאים, כבר מתקברים אנו לחודש אלול, הנה חודש אב ואח"כ אלול, ואפשר כבר מעכשיו לומר תפלה זכה, ולהתקרב להקב"ה.

ותדעו לכם, שכמה זמן שיש לכם זכיה להיות בישיבה, אתם צריכים לנצל את זה, כי הנסיונות שלכם עוד קטנים יותר, אמנם אתם נוסעים לפעמים אל העיר וכדומה, וחייבים לשמור על העינים והלב, אבל זה אינו רק אצלכם, גם אנשים מבוגרים בני חמשים וששים צריכים שמירה מכל זה, היצר הרע אינו נותן מנוחה לאף אחד, בפרט בארץ הו שאנו נמצאים בה, שיש בה פריצות באופן נורא ומבהיל, ובאמת היה צריך לברוח מזה, אבל אין לנו את האפשרות לברוח, אנו מוכרחים לחיות כאן, ולפעמים צריכים להכנס להעיר, אבל אם אין בורחים מכאן, לפחות אין לנו לרוץ לתוך זה, מדוע שבחור ימהר להכנס להעיר כשאין לו צורך גמור בכך.

ואיני מדבר כעת על החלק של סדרי הישיבה, אני מדבר פשוט מן החלק של הנסיונות שיש בעיר, מדוע בחור צריך את זה, הרי הוא במקום כל כך טהור ויפה, ואפילו אם אביו ואמו קוראים לו לבוא להעיר, אבל הבחור אין צריך לקפוץ על זה, הבחור היה צריך להתחנן להם, איני רוצה בכך, אני מבקש מכם להשאירני כעת בישיבה, אולי יש לדחותו לפעם אחרת, ותדעו שאם שרואה שבנו רוצה לשמור על עצמו, והוא מתכוון לזה באמת, לא רק שזה לא יפריע לו, אלא אדרבה האב יהיה מאד מרוצה מזה, האב אינו מתכוון לרעה, רק שאינו קולט וחושב כמה נזק עלול להגיע על ידי נסיעה אחת להעיר, אבל אתם יודעים ומבינים שכמה שאפשר למנוע מזה יותר טוב, אני רוצה שתשמעו את זה כי זה שייך לקניני התורה.

בספרים הק' כתבו על הפסוק בפרשתנו ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר, שבעת ההוא לשון נסתר מרמז על זמן של הסתר פנים, והזמן של היום הוא זמן של הסתר פנים, שכינתא בגלותא כזו כמו שיש עכשיו, מן הסתם עוד לא היה מאז חורבן בית המקדש, ממש לא היה כדבר הזה, ובאמת מצד אחד צריכים להיות מאושר שעדיין נשארו מאמינים בהקב"ה ובתורתו, אבל אין לשכוח כמה אנו באמת רחוקים, ואפילו אם כבר לומדים תורה, אבל גם דברי תורה מקבלים טומאה, אפשר באותו רגע שלומד תורה, ברגע אחר כך לדבר דיבורים אסורים ליצנות לשה"ר וניבול פה, והרי זה מצב נורא.

מצינו (סוטה לה.) הבחינה של ארון נושא את נושאיו. והרמז בזה הוא כי מי שלומד תורה, צריך התורה להרים את הלומד, שיהיה והאר עיניו בתורתך ודבק לבנו בתורתך, ולא שילמד תורה כדי לצאת ידי חובה, ואחר כך יברח כתינוק הבורח מן הספר, ויחשוב בלבו אני רוצה כבר להפטר מזה, וזה אינו דבר שתלוי בגיל, זה תלוי כמה יראת שמים ויראת חטא יש, כמה רצון יש בתוכו לעשות את רצון ה', ומי שנפתח אצלו רצון כזה, תדעו שמחכה לו זמן מאושר בזה ובבא, התורה היא רפואה לכל מחלות הגוף והנפש, התורה

היה רק לבוש להנשמה והכל היה בדעת ובתבונה. וידוע שהגאון החו"ד זצ"ל איתרמו לו פעם להפגש עם המגיד מקאזניץ זצ"ל וביקש ממנו המגיד זצ"ל שיאמר איזה דבר אגדה, ואמר לו שיאמר אגדה עפי"ד החסידות על משאמרז"ל [אבות פ"א] כל ימי וכו' ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה, היינו שלא מצאתי טובה אחרת להגוף רק זאת שהוא בחינת התיק להנשמה עכ"ד.

והנה דבר האמור שכל עבודתו של בני עליה הוא שלא יהיה משועבד להרגלו ולסדר גופו, ועכ"פ בודאי שאינו נכון שיתנהגו בזה להיפוך, שאם חסר לו איזה דבר מהרגילו זה ימנע אותו מלהתעלות בתו"ש. וז"ש [דברים כח יג] והיית רק למעלה ולא תהיה למטה כי תשמור וגו' כי תכליתו של איש הישראלי שיהיה כל מעשיו בבחינת הדעת הרוחני המושך אותו למעלה, ולא יהיה למטה להמשך אחר טבע והרגל גופו המושך אותו למטה.

ובזה מתיישב הפסוק הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה, ואתה תרד וגו' הנה עיקרו של איש הישראלי הוא חלק הנשמה, וחלק הגוף הוא אצלו כמו גר זר, וז"ש הגר אשר בקרבך היינו כח הגוף שהוא אצלך בבחינת גר, כשיעלה עליך, והיינו כשיתגבר ע"י מהות עצמותך שהוא הנשמה, אז הוא בבחינת עליה, אבל העליה שלה צריך שיהיה בבחינת מעלה מעלה, שמצד עצמה בעצם מושך עצמו למטה, ורק ע"י שאתה עושה פעולות להעלותה היא מתעלה, וז"ש מעלה מעלה, שצריכים ליתן לה כח הדוחף להעלותה. וכן להיפוך, ואתה, היינו בחינת עצמותך שהוא הנשמה, שהיא מצד עצמה רוצה לעלות מעלה כדוגמת שלהבת האור, אבל תוכל להורידה באופן של מטה מטה, שיהיה כח הדוחף למטה ע"י עונות ופשעים בעו"ה.

ובדרך זה אפ"ל ענין חטאו בכפלים ונתנחמו בכפלים, הנה בדרך כלל החוטא מתנהג בשפלות כי הוא יודע שפגם בחטאו, ועי"ז זוכה שיהיה בבחינת אני את דכא, אמנם מי שאינו מגיע ע"י החטא לשפלות רוח הרי זה חטא בכפלים, שלא די שחטא הרי עוד מוסיף פשע במה שמתגאה וכמשא"ל [ערכין טו]: שאין אני והוא יכולים לדור במדור אחד. אמנם השי"ת מנחם את עמו ישראל דאף כשיהיו במצב שפל כמוה שבנוסף להחטא לא יזכו לתשובה לצד הגאווה, עכ"ז יעזרם השי"ת שיהיה נחמה בכפליים, וכפי הבחינה הנ"ל שיש מציאות של יעלה עליך מעלה מעלה, והיינו להמציא כח הדוחף להתעלות בקדושה, ועי"ז יתרפאו בתשובה מהחטא והגאווה שניהם יחד, אבל לזה צריכים שיהיה נחמה בכפליים.

ובעו"ה אנו חיים בתקופה נוראה של התגברות הגשמיות, בכמה מיני ממתקים ומעדנים וריבוי מאכלים המעוררים כל עניני הגשמיים. ושמעתי שכאשר התחילו לייצר בא"י מיני ממתקים ובקשו מהגאון רבי פנחס עפשטיין זצ"ל מגדולי ירושלים ליתן ההכשר על זה, הסכים על הדבר, וכאשר עבר זמן מה באו עוה"פ אצלו שרוצים לייצר עוד מין נוסף של ממתקים והסכים ג"כ לתת ההכשר על זה. אמנם כאשר באו אליו פעם שלישיית במין שלישי שרצו לייצר, פתח ואמר שאינו רוצה לתת עוד הכשר, כי שני מיני ממתקים יתכן שנדרש בעד הילדים, אבל ליותר מזה אין זקוקים, ואינו רוצה שיהיה לו חלק ונחלה בזה.

והנה כאשר משתקעים בגשמיות, הרי אם חסר לו מאומה מכל זה, אינם יכולים עוד ללמוד ולהתפלל, כי חסר לו מהרגילו, וכל זה הוא מהלך החיים של הגוי ל"ע. ובעו"ה אינם מתבוננים כי אם זוכים להיות בריא ושלם, הרי הוא מאושר בחיים, ואינו חסר לו מאומה וכבר צריך להקדיש עצמו ליגיעת התהו"ק.

למדת הרחמים, והרשעים מהפכים ח"ו מדת הרחמים וכו' וז"ש ואם תמאנו וגו' כי פי דיבר, והיינו שפי ה' הרומו על רחמים מתהפך ח"ו לדיבור לשון קשה. והנה כאן בהפטורת נחמו רמוזו ההיפוך שצדיקים מהפכים מדת הדין לרחמים, דהנה אמירה הוא רכה רומז על רחמים, ושם אלקים הוא מדה"ד, וז"ש נחמו נחמו וגו' בנחמה בכפלים, דבנוסף על מה שהשי"ת יתנהג עם ישראל ברחמים, עוד יזכר שיהיה בבחינת יאמר אלקים, והיינו שבחינת הדין הרמוז בשם אלקי"ם יתהפך לבחינת יאמר שהוא אמירה רכה.

ובביאור הענין של חטאו בכפלים ונחמו בכפלים, אפ"ל בהקדם מה שמביא שם בערבי נחל לבאר הפסוק [דברים כח מג] הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה ואתה תרד מטה מטה, דמהו כפילת הלשון במעלה ומטה, והיו דבריו בסגנון אחר אבל קצת סגוף לדבריו שם, דהנה נודע שיש נבראים שבטבעם ירדו תמיד למטה כמו וימי אבנים וכו' ואם רוצים שישאר למעלה צריכים לעשות פעולה בדבר המונעו מלידת, ויש נבראים שבטבעם לילך למעלה וכגון האש וכו' ואם רוצים שישאר למטה צריכים לעשות פעולה למונעו מלעלות.

והנה הנשמה הוא חלק אלקי ממעל ומשתוקק לשורשו לעלות למעלה למעלה, אלא שלפעמים יש דברים המעכבים עלייתה, וכמו שמצינו ברמב"ם [הלכות תשובה] שהולך ומונה כ"ד דברים המעכבים את התשובה עיי"ש, ולעומת זה הגוף שהוא חומר עכור, מושך את האדם תמיד למטה לעניני ארציות. ומכיון שהאדם נמצא תמיד בין שני כוחות הללו, עי"ז הוא מתבסס לעמוד על מקומו בעוה"ז ולעשות פעולותו כחפץ ה' כי הנשמה מונע הגוף מלידת למטה, וכן הגוף מונע את הנשמה מלחזור לשורשה בשמי מעל. ולכן כשהאדם אוכל ומתגבר אצלו חלק החומרי מתגבר עליו השינה, והשינה א"א שיהיה בעת שהוא עומד, ולכן הוא צריך להיות מושכך על מנתו כי נתגברה כח החומרי שמושכו למטה. וכן אצל בהמות וחיות שחסר אצלם כח הרוחני לכן המה נמשכים ביותר לצד מטה ואינם הולכים בקומה זקופה, והנחש שהוא ביותר קליפה של חומריות התקיים אצלו [בראשית ג יד] על גזוק תלך, ממש על הארץ, ולעומת זה בעת שמתגבר עליו כח הדעת וכח הרוחני אזי הוא נמשך למעלה בכח הרוחני שבו. וידוע מה שכותב העקרים דלכאורה האיך מועיל תשובה על חטא, דסו"כ"ס פעל ועשה נגד רצונו ית' וא"כ האיך יתוקן החטא ע"י שמתחרט.

וראיני מהגר"י ענגיל זצ"ל [אוצרות יוסף לשבת שובה] דבאמת עיקר החטא הוא לא בפעולתו אלא במה שהסכים בדעתו לחטאו, דהא במתעסק אינו חייב כיון שהיה בבלי דעת, והפגם הוא בענין הסכמת הדעת, אמנם אח"כ כשהוא מתחרט מגלה בדעתו שמה שעשה מתחילה היה בדעת מטורפת ובבלבול המוח, וא"כ מתוקן החטא מעיקרא, כיון שמתברר שהיה בבלי דעת. ומביא שם מדברי התוס' [זבחים ג. ד"ה כתב] בהך דכתב לגרש את אשתו ונמלך ואח"כ מצאו בן עירו וכו' דמדונמלך הוי הוכחה שמיד לא כתבו בהחלטה לאשתו עיי"ש, ומסביר שם דהיינו טעמא דמהני חזרה תוך כדי דיבור בכל התורה כולה מלבד במקדש ומגרש, דכיון שהמה דברים גדולים, לכן אינו עושה אותה רק לאחר התיישבות גדול, ומובן בזה דכיון שענין החזרה וההמלכה מורה שמתחילה עשה הדבר בלי דעת, ולכן במקדש וכו' שהמה דברים גדולים ואין האדם עושה אותה בלי התיישבות לא שייך לומר בזה שעשה מתחילה בלי דעת, ולכן לא מהני חזרה תוך כדי דיבור עיי"ש.

ובאותו ענין הנני נזכר בדבר נורא מה שעניי ראו בעת שהיו הטראנספארטען בעת הצרות ל"ע, ולפעמים היה חוטפים אנשים בשוק ל"ע, ופעם אחת חטפו איש צעיר שאביו היה לו קצת יד ושם אצל הרשעים ימ"ש, ובעת שחטפו בנו רץ אליהם והתחנן לפניהם, ואמרו לו שצריך להיות מספר המוגבל, ולכן אם אפשר לו למסור איש אחר אזי יצילו אותו. והנה אותו איש היה אדם נכבד וישר הולך, אבל לרגע בעת צרתו ל"ע אבד שכלו והיה רץ והולך ממקום למקום למצוא איש אחר למסור במקום בנו, אמנם כולם נחבאו מפניו ולא עלה הדבר בידו. ותיכף כאשר נסע הטראנספארט יחד עם בנו, אז התבונן במעשיו מה שהיה רוצה לעשות והשליך עצמו לארץ בבכיות נוראות וצעק ובכה על מה שהיה רוצה ליהפוך למוסר ר"ל, למסור נפש ישראלי למיתה והוא כדברינו שיתכן אצל האדם שעושה מה שעושה בלי דעת לגמרי ר"ל.

וכמו שע"י הטירוף מסתלק הדעת, כן הוא בענין ההרגל, שיש כמה ענינים שהאדם עושה לצד שהוא רגיל בהם, וגופו עושה הדבר מבלי שידע בדעתו מה שהוא עושה בפועל, וזה שייך גם בקיום מצות שזוהו ענין מצות אנשים מלומדה. ואצל אנשים גדולים ראינו ה' היה זה חלק בעבודתם לגבוה, שלא עשו שום דבר גדול או אפילו קטן כל שהוא מבלי חשבון ודעת, מה שהוא עושה, ואצל הצדיקים לא עשו שום דבר בלי יחוד לש"ש, וידוע מהרה"ק הרבי ר' אלימלך ז"ע שמעולם אף לא התחכך בגופו ואמר שגופו לא עשה לו שום טובה שיצטרך להתחכך בעת שגופו זקוק לדבר זה, ועכ"פ כל ענין הגוף

לעיילי נשמה
מו"ה מנחם מענדל בן מוה"ר יעקב פנחס הי"ד
מרת רויזא מעניא בת מוה"ר טובי"ה הי"ד
ובניהם היקרים, משה שלמה, אביגדור, פרומעט, חי בלימא, אליהו, הי"ד
היאצ"ט נקבע ט"ו מנחם אב ~ שנת ד' עקב הבעל"ט
תנצב"ה

יו"ל ע"י מערכת אוצר יונה - 659-6062 (845)
באר דייע אלע וואס געפונען זיך מחוץ לעיר
און די זומער וואכען הבעל"ט
צו באקומען דעם גליון ווענטליך שיקט א אי-מעיל צו
YIDEL425@gmail.com